

Opis predmeta

Nastavni predmet Društvo zastupljen je na mlađem osnovnoškolskom uzrastu zbog potrebe razumijevanja uzročno-posljedičnih veza i odnosa u društvu i analiziranja društvenih pojava i procesa na lokalnom i globalnom nivou kroz izučavanje sadržaja vezanih za uži zavičaj (općina/grad), širi zavičaj (Zeničko-dobojski kanton) i domovinu Bosnu i Hercegovinu. Izučavajući ovaj nastavni predmet, učenici će proširiti ranije stečena znanja o Bosni i Hercegovini, važnim ličnostima koje su obilježile cjelokupni razvoj Bosne i Hercegovine, kulturološkim razlikama kao njenom bogatstvu, njenom administrativno-političkom uređenju, granicama, državnim simbolima, te kulturno-historijskim spomenicima na njenom području.

Učenjem i podučavanjem ovog nastavnog predmeta potiče se saznanji (kognitivni), voljni (konativni) i socio-emocionalni razvoj učenika, razvija se jezičko-komunikacijska kompetencija, socijalna i građanska kompetencija, kompetencija *učiti kako učiti*, kao i druge kompetencije postavljene u okviru ključnih kompetencija za Bosnu i Hercegovinu koji je definirala Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. Učenici istražuju, proučavaju i opisuju prirodnu i društvenu sredinu koja ih okružuje te stečena znanja povezuju i koriste u svakodnevnom životu.

Sadržaji nastavnog predmeta Društvo podržavaju razvoj osnovnih ljudskih vrijednosti (solidarnost, odgovornost prema sebi i drugima, poštovanje drugih i drugačijih, tolerancija, empatija i sl.), te njeguju ljubav prema vlastitoj kulturi i tradiciji, prirodnoj i društvenoj sredini. Učenjem i podučavanjem nastavnog predmeta Društvo, tj. izučavanjem prirodnih i društvenih odnosa, učenici stječu znanja, vještine i navike, te razvijaju različite sposobnosti koje mogu da iskoriste u raznim područjima ljudskog djelovanja. Značaj ovog nastavnog predmeta ogleda se i u usvajanju temeljnih spoznaja o društvu i prirodi, njihovoj međuzavisnosti i povezanosti, pri čemu se razvija logičko, stvaralačko, kritičko i kreativno mišljenje, s ciljem da se rezultati tih misaonih procesa primjenjuju u svakodnevnom životu kroz rješavanje različitih problema.

Učenici uče kako postaviti cilj, planirati projekat koji se odnosi na društvene pojave i procese i kako se sve to može ostvariti (kompetencija poduzetništva). U ovom nastavnom predmetu se razvija kompetencija učiti kako učiti, a nastavni sadržaji omogućavaju da se društvene pojave sagledaju iz različitih uglova. Ovdje do posebnog značaja dolazi integrisanje međupredmetnih tema kao što su učenje o poduzetništvu, karijerna orijentacija i sl.

Nastava predmeta Društvo omogućava da se izučavanjem društvenih pojava i procesa, na lokalnom i globalnom nivou, uvažava i razvija lični i grupni identitet svakog pojedinca i

društvene grupe, njeguje jedinstvo u različitosti, empatija, tolerancija, kao i drugi društveno prihvatljivi oblici ponašanja kojima treba ovladati pojedinac da bi učinkovito i konstruktivno mogao sudjelovati u društvenom životu i rješavati probleme kada je to potrebno. Socio-komunikacijske kompetencije su nužne za učinkovitu interakciju (na nivou grupe, kolektiva, zajednice, interakcije putem medija i sl.).

Učenici tokom realizacije nastave Društva rade zajedno na prikupljanju dokaza i materijala pomoću kojih traže odgovore na različita pitanja iz sfere društvenih zbivanja. Primjenjujući metode iskustvene, istraživačke i problemske nastave u kojoj je učenik u središtu procesa učenja, osigurava se njegova aktivna uloga u učenju i podučavanju. Prikupljanjem, obradom i prikazivanjem podataka, te primjenom različitih oblika informaciono-komunikacijskih tehnologija, razvija se informacijska, komunikacijska i digitalna pismenost.

Učenje i podučavanje nastavnog predmeta Društvo olakšava nastavak obrazovanja učenika u višim razredima osnovne škole i doprinosi njihovoj karijernoj orijentaciji, tj. profesionalnom usmjerenju, pozitivno utječe na učenikovu sliku o sebi i omogućava mu da postane aktivan član društva.

Društvo je nastavni predmet koji se izučava u petom razredu osnovne škole u trajanju od jednog nastavnog sata sedmično. Ovaj nastavni predmet ima ulogu podsticanja ranog razvoja društvene svijesti kod učenika u svrhu njihove pripreme za buduće sudjelovanje u aktivnostima i procesima relevantnim za ljudsku zajednicu. Nastavni sadržaji su vertikalno povezani na principu koncentričnih krugova (produbljuju se i proširuju). Nastavni sadržaji su povezani i horizontalno sa ostalim predmetima u okviru petog razreda osnovne škole. Od šestog do devetog razreda osnovne škole, sadržaji nastavnog predmeta Društvo se izučavaju diferencirano kroz posebne predmete: Historiju/Povijest/Istoriju, Geografiju/Zemljopis i Građansko obrazovanje.

Društvo je kompleksan nastavni predmet koji pripada društveno-humanističkom odgojno-obrazovnom području kurikuluma, ali se dijelom naslanja i na prirodno odgojno-obrazovno područje zbog specifičnih sadržaja koji se uče i podučavaju interdisciplinarno.

Ciljevi učenja i podučavanja predmeta

Ciljevi učenja i podučavanja nastavnog predmeta Društvo u osnovnoj školi su sljedeći:

- 1.** Podsticati učenike da izučavaju društvene pojave i procese na lokalnom i globalnom nivou na način da analiziraju značaj i ulogu različitih pojedinaca i društvenih grupa; podsticati učenike da društvene pojave i procese sagledaju iz ugla vremena i prostora u/na kojem su nastale ili su se odvijale; potaknuti učeničku znatiželju, vođenu njihovim vlastitim iskustvom i interesima.
- 2.** Upoznati učenike sa osnovnim dječijim pravima u kontekstu društvenih obaveza i odgovornosti, organizacijama koje se brinu o zaštiti dječijih prava; doprinijeti razvoju ličnog i grupnog identiteta pojedinca oblikovanjem pozitivnog odnosa prema sebi, drugima, prirodi i društvu kao cjelini.
- 3.** Osposobiti učenike da uočavaju razlike između različitih prostornih (geografskih) cjelina Bosne i Hercegovine, kao i historijskih perioda njenog društvenog razvoja kroz vrijeme, a što će doprinijeti razvoju osjećaja za prostornu i vremensku dimenziju egzistencije ljudskog društva i spoznaje o povezanosti vremena i prostora, te spoznaje o načinu života određene društvene zajednice u određenom vremenskom periodu.
- 4.** Razvijati ključne kompetencije za cjeloživotno učenje, podsticati razvoj kritičkog mišljenja i interes za istraživanje društvenih pojava i procesa što je preduslov za spoznavanje svijeta oko sebe i prepoznavanje mogućnosti primjene znanstvenih spoznaja u svakodnevnom životu i različitim oblicima ljudske djelatnosti.
- 5.** Osposobiti učenike da se sigurno i odgovorno koriste digitalnim alatima u svakodnevnom životu, kao i informaciono-komunikacijskom tehnologijom za pristup, prikupljanje, obradu i prezentaciju informacija o društvenim pojavama i procesima na lokalnom i globalnom nivou.
- 6.** Razvijati kod učenika interes za izučavanje društvenih pojava i procesa, podsticati njihovu inovativnost, kreativnost, otvorenost i spremnost za prihvatanje novih ideja i tehnologija kako bi aktivno doprinosili održivom razvoju u društvu.

Oblasna struktura predmetnog kurikuluma

A. POJEDINAC I DRUŠTVO

Oblast Pojedinac i društvo se naslanja na istoimenu oblast iz nastavnog predmeta Moja okolina. Teorijski sadržaji se proširuju i produbljuju. U suživotu s članovima porodice (obitelji) i članovima društvene zajednice učenik ostvaruje svoja prava i ispunjava obaveze te preuzima odgovornost. U društvenim zajednicama poput škole i razreda, važnim za razvoj identiteta, donose se, prihvaćaju i provode pravila ponašanja važna za red i suživot te razvija odgovornost za sebe i druge. Društvene grupe nastanjuju prostor i svojim jezikom, kulturom, tradicijom, načinom življenja i djelatnostima, historijskim i savremenim događajima tom prostoru daju identitet. S druge strane, prostor i njegova obilježja pružaju identitetnu osnovu grupama koje u njemu žive. Ova oblast je usmjerena na osposobljavanje učenika da prepoznaju svoja prava i spremno preuzimaju odgovornosti u društvu, da razvijaju svoj lični i grupni identitet, sagledaju društvene pojave i procese kroz prizmu vremena i prostora, prepoznaju i imenuju kulturno-historijsko naslijeđe po historijskim epohama (materijalno i nematerijalno naslijeđe itd.) te razviju stav o važnosti zaštite kulturno-historijskog naslijeđa. Pojedinac u društvu razvija građansku, kulturnu, etičku i ekološku svijest te postaje odgovoran i aktivan građanin unutar svoje zajednice. Ova oblast sadrži četiri komponente:

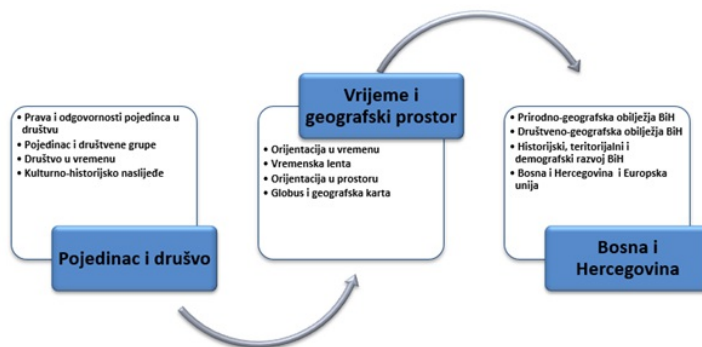
- Komponenta 1. Prava i odgovornosti pojedinca u društvu,
- Komponenta 2. Pojedinac i društvene grupe,
- Komponenta 3. Društvo u vremenu i
- Komponenta 4. Kulturno-historijsko naslijeđe.

Oblast Vrijeme i geografski prostor pomaže da učenik svoje okruženje doživi kao jedinstvo prostora i vremena jer je svako njegovo kretanje kroz prostor i vrijeme ograničeno. Kao što učenike mlađih razreda pri poimanju prostora treba osposobiti za shvatanje njegove veličine, za orijentaciju u njemu i shvatanje kontinuiteta prostora, tako se pri poimanju vremena može govoriti o veličini vremena, snalaženju ili orijentaciji u vremenu i shvatanje kontinuiteta, slijeda vremena. Pri snalaženju u vremenu i prostoru učenik treba usvojiti pojmove: sadašnjost, prošlost, budućnost, desetljeće, stoljeće i milenijum (koristeći vremenske lente i historijske slike), prostor, zavičaj, regije, kulturno-historijski spomenici. Oblast obuhvata koncepte: održivost, kritičko mišljenje, geografska perspektiva, samoaktualizacija, prostorno planiranje, simuliranje i predviđanje. Ova oblast ima četiri komponente:

- Komponenta 1. Orijentacija u vremenu,
- Komponenta 2. Vremenska lenta,
- Komponenta 3. Orijentacija u prostoru i
- Komponenta 4. Globus i geografska karta.

Ova oblast osposobljava učenika da promatra prostor, prepoznaje njegove prirodne i društvene pojave i procese, događaje, da ih prati, objašnjava, upoređuje, klasificira, analizira, donosi zaključke zasnovane na kritičkom mišljenju. U okviru ove oblasti učenik je fokusiran na prostor svoje domovine i njen položaj u odnosu na Europsku uniju. Usvajanje teorijskih sadržaja o prirodnim i društvenim odlikama Bosne i Hercegovine pomaže učeniku da prepoznaje različite krajolike/prostorne identitete u Bosni i Hercegovini koji su nastali kao posljedica međusobnih odnosa prirodnih i društvenih pojava i procesa te da usvoji njihov prostorni razmještaj. U ovom kontekstu prirodne odlike se prvenstveno posmatraju kroz prizmu njihovog uticaja na način života stanovništva i uvjeta koje pružaju za razvoj ljudskih djelatnosti. Ova oblast ima četiri komponente:

- Komponenta 1. Prirodno-geografska obilježja Bosne i Hercegovine,
- Komponenta 2. Društveno-geografska obilježja Bosne i Hercegovine,
- Komponenta 3. Historijski, teritorijalni i demografski razvoj BiH i
- Komponenta 4. Bosna i Hercegovina i Europska unija.

Oblasna struktura predmetnog kurikulumu Društvo

Odgojno-obrazovni nivo i razred

- Osnovno
- 5

Godine učenja i podučavanja predmeta: 1

A POJEDINAC I DRUŠTVO

[A.5.1](#)

[A.5.2](#)

[A.5.3](#)

[A.5.4](#)

B VRIJEME I GEOGRAFSKI

PROSTOR

[B.5.1](#)

[B.5.2](#)

[B.5.3](#)

[B.5.4](#)

C BOSNA I HERCEGOVINA

[C.5.1](#)

[C.5.2](#)

[C.5.3](#)

[C.5.4](#)

A POJEDINAC I DRUŠTVO

A.5.1

Opisuje slobode, prava, dužnosti i odgovornosti pojedinca u društvu.

[DHP-1.1.1 DHP-1.1.2 DHP-1.1.3](#)

- Navodi i objašnjava osnovna dječija prava, slobode, dužnosti i odgovornosti (pravo na ime i državljanstvo, život u porodici, zdrav život, slobodno vrijeme, igru i prijatelje, školovanje i obrazovanje, svoje mišljenje i izražavanje, zaštitu od nasilja...).
- Zaključuje o utjecaju

A.5.2

Analizira prava i odgovornosti pojedinca i društvenih grupa u vremenu i prostoru.

[DHP-4.1.1 DHP-4.1.2 GRO-1.1](#)

- Objašnjava koncept jedinstvo u različitostima i razvija osjećaj tolerancije.
- Objašnjava pojmove društvena grupa, narod (nacija) i navodi razlike u njihovom značenju.
- Prepoznaje i imenuje društvene grupe u svom okruženju.
- Objašnjava značaj prihvatanja i poštovanja

A.5.3

Objašnjava utjecaj pojedinaca, ideja i događaja na razvoj društva u prošlosti i sadašnjosti.

[DHP-1.3.2 DHP-1.3.3 DHP-2.2.2](#)

- Istražuje o značajnim pojedincima, idejama i događajima u svom okruženju.
- Prikazuje vremenski slijed s osnovnim podacima o pojedincima i događajima.
- Objašnjava utjecaj istraženih događaja, pojedinaca i ideja na sadašnji život čovjeka.

prava i dužnosti na pojedinca i zajednicu te o važnosti slobode za pojedinca i društvo.

- Istražuje odnose i ravnotežu između prava i dužnosti, te uzroke i posljedice pogrešnih postupaka u društvenim kontekstima.
- Raspravlja o važnosti jednakosti prava i slobode svakog pojedinca u društvu.
- Raspravlja o pravima djece u kontekstu Konvencije o pravima djeteta.
- Primjenjuje različite strategije kontrole emocija u socijalnim interakcijama.
- Prihvata odgovornost za svoje ponašanje i shvata svoje mogućnosti i ograničenja.

KLJUČNI SADRŽAJI

Ključni sadržaji za ostvarenje ovog odgojno-obrazovnog ishoda su:

- Prava i slobode,
- Konvencija o pravima djeteta i
- Dužnosti i odgovornosti.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE

različitosti.

- Prepoznaje svoju odgovornost u očuvanju zajednice i unapređenja odnosa u njoj.
- Predlaže konstruktivne načine rješavanja i sprečavanja nastanka problema.
- Pokazuje solidarnost prema članovima zajednice.
- Promišlja o prisutnosti demokratskih vrijednosti u društvenim grupama kojim pripada te promoviše demokratske vrijednosti u svome okruženju.
- Raspravlja o važnosti digitalnog identiteta i utjecaja digitalnih tragova.

KLJUČNI SADRŽAJI

Ključni sadržaji za ostvarenje ovog odgojno-obrazovnog ishoda su sljedeći:

- Prava i odgovornosti pojedinca i društvenih grupa,
- Lični i grupni identitet,
- Razvoj identiteta i
- Demokratske vrijednosti.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE

- Upoređuje odnose i promjene u prošlosti, sadašnjosti i predviđa moguće odnose i promjene u budućnosti.
- Koristi različite izvore informacija, zaključuje o promjenama i odnosima prirodnih i društvenih pojava u vremenu i njihovom utjecaju na sadašnjost.
- Kritizira ekološke promjene koje izaziva čovjek.

KLJUČNI SADRŽAJI

Ključni sadržaji za ostvarenje ovog odgojno-obrazovnog ishoda su:

- Značajne ličnosti i
- Važni događaji.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE

Učionička i izvanučionička nastava treba da budu ravnomjerno zastupljene prilikom realizacije nastavnih sadržaja koji se odnose na ovaj odgojno-obrazovni ishod. Prilikom formiranja pojmova, predstava i zakonitosti koje se odnose na ključne sadržaje u okviru ovog odgojno-obrazovnog ishoda nastavnici treba da poštuju princip očiglednosti, postupnosti i sistematičnosti, aktualizacije, individualizacije i sl. Nastavnici koriste različita metodička rješenja, strategije učenja i podučavanja, a učenici pojedine sadržaje iz društva mogu usvajati kroz direktno sudjelovanje/posmatranje, vođenje intervjua, obavljanje razgovora, provođenje ankete o pravima djece/ljudi u okolini i sl.). Demonstracija Konvencije o pravima djeteta putem PowerPoint prezentacije može biti popraćena i izradom ilustriranih kartica za dječija prava, plakatom, pisanjem pjesme ili proznog teksta o pravima djeteta. Moguća je međupredmetna korelacija s nastavnim predmetima Likovna kultura, Muzička kultura i Bosanski jezik i književnost. Istraživački pristup potrebno je integrirati u proces učenja i podučavanja svih koncepata na različite načine: od istraživanja u neposrednoj stvarnosti, promatranja, upotrebe simulacija do problemskih zadataka i drugih načina kako bi se poticalo aktivno, istraživačko i iskustveno učenje. Organizovanje debate je preporučljivo jer se učenici uče da svoje stavove potkrijepe argumentima. Ostvarenje ovog odgojno-obrazovnog

Za realizaciju sadržaja i ostvarivanje ovog odgojno-obrazovnog ishoda potrebno je osigurati da se u društvenim grupama poput škole i odjeljenjske zajednice, važnim za razvoj identiteta, donose, prihvataju i provode pravila ponašanja važna za red i suživot te razvija i njeguje odgovornost prema sebi i drugima. Ljudske zajednice nastanjuju prostor i svojim jezikom, kulturom, tradicijom, načinom življenja i djelatnostima, historijskim i suvremenim događajima tom prostoru daju identitet. S druge strane, prostor i njegova obilježja pružaju identitetnu osnovu društvenim grupama koje u njemu žive. Organizovanje rasprave o pravilima upotrebe digitalnih sadržaja (dijeljenje, upotreba) prema primijenjenim oznakama i osvješćivanje potrebe zaštite svog intelektualnog vlasništva jedan su od zadataka neopohodnih za ostvarenje ovog odgojno-obrazovnog ishoda. Nastavnici koriste različite vrste nastave, sociološke oblike rada i metodičke pristupe prilikom učenja i podučavanja nastavnih sadržaja u okviru ovog odgojno-obrazovnog ishoda (npr. problemska nastava, iskustveno učenje, aktivno učenje, interaktivna nastava i sl.). Izvanučionička nastava se može organizovati u formi istraživanja o prisutnosti demokratskih vrijednosti u određenoj grupi, kao anketa o nivou tolerancije u odabranoj grupi ili kao intervju sa pedagogom-psihologom o opasnostima digitalnog svijeta. Kao nastavno sredstvo za realizaciju navedenih nastavnih sadržaja nastavnik može izraditi PowerPoint prezentaciju o

Za potrebe realizacije nastavnih sadržaja i ostvarivanje ovog odgojno-obrazovnog ishoda potrebno je osigurati: slikovni kalendar, PowerPoint prezentaciju o značajnim ličnostima i događajima, odabrane priče, pjesme, informativne tekstove, novčanice, grafičke organizere kako bi se nastava učinila očiglednom i proces podučavanja potaknuo samoregulirano i istraživačko učenje. Vremenska lenta će omogućiti povezivanje događaja i ideja nastalih u prošlosti, isticanje značajnih ličnosti koje se spominju u drugim predmetima i njihovom utjecaju na život ljudi i društvo u sadašnjosti. Bitno je razumjeti da je prošlost naše domovine duga i bogata historijskim događajima, da su ju obilježile mnoge značajne ličnosti po kojima su neki ljudi dobili ime, po kojima su imenovane pojedine ulice i trgovi, škole te da su imali važan utjecaj i na naš život. Prošlost nas uči o promjenama koje su se dešavale kao posljedica čovjekovog prilagođavanja prostoru u kojem živi i protoku vremena. Postoje različiti historijski izvori koji govore o tim promjenama, uče nas o prošlosti i pripremaju za budućnost. Ako učenik razumije prostorne i vremenske pojave, procese, promjene, događaje i odnose bit će u mogućnosti predvidjeti događaje, procese i promjene i utjecati na njihov tok. Na takve tokove pozitivno su utjecali ljudi koji su dali svoj doprinos napretku zajednice u raznim oblastima života. Učeći o njima učenici će imati pozitivne uzore i razumjet

ishoda je preduslov za ostvarenje odgojno-obrazovnog ishoda A.5.2. unutar oblasti Pojedinaac i društvo.

odgovornom i neodgovornom ponašanju pojedinca i društvenih grupa (nekada i sada, u BiH i SAD) ili koristiti didaktički komplet "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. Ovaj ishod učenja u direktnoj je vezi sa ishodom A.5.1. unutar oblasti Pojedinaac i društvo.

će da je najveći društveni resurs čovjek koji svojim zalaganjem i predanošću može da mijenja prostor življenja i društvo i tako čini domovinu boljim mjestom za život. neka od metodičkih rješenja koja se mogu primijeniti su: izrada zidnih novina-korelacija sa predmetima: Bosanski jezik i književnost, Osnove tehnike i Likovna kultura, izrada dijagrama o utjecaju pojedinaca i događaja na razvoj društva u prošlosti i sadašnjosti pronalazeći dodirne tačke i uočavajući značajne razlike (npr. Vennov dijagram). Ovaj odgojno-obrazovni ishod je preduvjet za ostvarenje odgojno-obrazovnog ishoda A.5.4. unutar oblasti Pojedinaac i društvo.

A.5.4

Objašnjava važnost očuvanja kulturno-historijskog naslijeđa svoje domovine.

[DHP-1.2.3 DHP-1.2.4 DHP-1.2.5](#)

- Objasnjava kako se proslavljaju blagdani i praznici u društvenoj zajednici.
- Objasnjava šta su kulturno-historijski spomenici i navodi neke od njih.
- Primjenjuje različite historijske izvore (materijalne, usmene, slikovne, pismene, predložene web stranice) prilikom istraživanja prošlosti.
- Objasnjava običaje i tradiciju kultura u vremenu i prostoru.
- Diskutuje o svom

zavičaju i njegovoj prošlosti, te kulturnom i historijskom naslijeđu svog zavičaja.

- Objašnjava povezanost kulturno-historijskog naslijeđa s identitetom domovine te ulogu kulturno-historijskog naslijeđa za razvoj i očuvanje nacionalnog identiteta.
- Obrazlaže načine zaštite i očuvanja kulturne baštine.
- Demonstrira načine zaštite i očuvanja kulturno-historijskog naslijeđa domovine na konkretnim primjerima.

KLJUČNI SADRŽAJI

Ključni sadržaji za ostvarenje ovog odgojno-obrazovnog ishoda:

- Kulturno-historijsko naslijeđe Bosne i Hercegovine i
- Zaštita kulturno-historijskog naslijeđa Bosne i Hercegovine.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Za potrebe realizacije sadržaja i ostvarivanje ovog odgojno-obrazovnog ishoda potrebno je osigurati: PowerPoint prezentacije o kulturno-historijskim spomenicima, odabrane priče, pjesme, informativne tekstove, fotografije kulturno-historijskih spomenika kao i adekvatne primjerke tradicionalne odjeće naroda i narodnosti koje žive u Bosni i Hercegovini. Učionička i izvanučionička nastava treba da budu ravnomjerno zastupljene u ostvarivanju ovog odgojno-obrazovnog ishoda (posjete kulturno-historijskim spomenicima u okruženju; prikupljanje slika svoje domovine nekad i sad; informacije iz lokalne štampe, monografija; izrada albuma u svrhu turističkog vodiča; čitanje tekstova o običajima i tradiciji u svojoj domovini i dr.). Nastavnici mogu koristiti Priručnik "Izvanučionička nastava u funkciji razvoja ključnih kompetencija i životnih vještina učenika nižih razreda osnovne škole" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica koji obiluje mnoštvom primjera za organizaciju posjeta i ekskurzija na području Zeničko-dobojskog kantona. Njegovanjem i očuvanjem tradicije kroz proslavljanje državnih i vjerskih praznika, u školi, porodici i društvu, razvija se osjećaj važnosti suživota i uvažavanja. U tim različitim zajednicama pojedinac ostvaruje svoja prava, ispunjava obaveze te preuzima odgovornost. Preporučuje se primjena metoda koje podstiču angažirano učenje (npr. aktivno učenje, interaktivna nastava, projektna nastava i dr.), a prikupljanje i obrada podataka tokom provedenih mini-istraživanja učenika uključit će i upotrebu fotografija, video materijala i statističkih pokazatelja, grafikone, dijagrame i sl. Moguća je međupredmetna korelacija s nastavnim predmetima Muzička/Glazbena kultura,

Bosanski jezik i književnost, Likovna kultura (npr. izvođenje tradicionalne muzike, posjeta muzeju, crtanje i izrada tradicionalne odjeće i dr.) Jedna od tehnika koja se može primijeniti je i lapbook, tj. učenici mogu izraditi lapbook o kulturno-historijskom naslijeđu i njegovom očuvanju. Planiranje ekscurzije u grad Sarajevo i posjete važnim ustanovama kulture u ovom gradu bi zadovoljila većinu zahtjeva ovog ishoda (npr. Zemaljski muzej, Vijećnica, vjerski objekti, kulturno-historijski spomenici, ART kuća sevdaha i dr.). Ovaj ishod učenja je direktno povezan sa ishodom A.5.3. unutar oblasti Pojedinaac i društvo.

**B
VRIJEME I
GEOGRAFSKI
PROSTOR**

B.5.1

Snalazi se u vremenu koristeći savremena sredstva za orijentaciju.

[HIS-2.0.1](#) [HIS-2.0.2](#) [HIS-2.0.4](#)

- Objašnjava različite načine orijentacije u prostoru i vremenu.
- Upoređuje različita sredstva za orijentaciju u vremenu.
- Primjenjuje različita sredstva za orijentacije u vremenu.
- Izdvaja savremena sredstva za orijentaciju u vremenu i analizira njihovu upotrebu.
- Objašnjava važnost organizacije vremena na vlastitim primjerima.
- Prikazuje tehnike organizacije svoga vremena: vremensku crtu, raspored obaveza, kalendar, podsjetnik i sl.
- Prikazuje vremenski slijed događaja uočavajući njihovu uzročno-posljedičnu povezanost, organizira svoje vrijeme i vrednuje svoje planiranje.

B.5.2

Uočava vremenske odrednice i događaje iz prošlosti na vremenskoj lenti.

[HIS-2.0.1](#) [HIS-2.0.2](#) [HIS-2.0.3](#)

- Upoređuje prošlost i sadašnjost i predviđa promjene i odnose u budućnosti.
- Raspravlja o utjecaju događaja, osoba i promjena na sadašnji i budući život pojedinca u društvu.
- Prikazuje događaje, osobe i promjene u domovini tokom prošlosti i sadašnjosti te ih predviđa u budućnosti služeći se kalendarom, vremenskom crtom, crtežom i sl., uz korištenje digitalnim interaktivnim uslugama (geografske karte, vremenska prognoza...) i informaciono-komunikacijskim tehnologijama.
- Upoređuje događaje, osobe i promjene tokom decenije, stoljeća i

B.5.3

Snalazi se u prostoru koristeći savremena sredstva za orijentaciju.

[GEO-1.3.1](#) [GEO-1.3.2](#)

- Objašnjava različite načine orijentacije pomoću prirodnih obilježja.
- Upoređuje različita sredstva orijentacije u prostoru.
- Primjenjuje različita sredstva orijentacije u prostoru.
- Izdvaja savremena sredstva za orijentaciju u prostoru i analizira njihovu upotrebu.
- Primjenjuje znanja orijentacije u prostoru tokom crtanja skice, plana i jednostavnijih karti.

milenijuma i
raspravlja o
njihovom utjecaju na
sadašnjost i
budućnost.

KLJUČNI SADRŽAJI

Ključni sadržaji za ostvarenje ovog odgojno-obrazovnog ishoda su sljedeći:

- Orijentacija u vremenu i
- Sredstva za orijentaciju u vremenu.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE

ISHODA

Preporučuje se da učenik prati i zapisuje aktivnosti tokom sedmice, upoređuje trajanje pojedinih aktivnosti (učenje, korištenje računara, igra, čitanje i sl.), predstavlja ih i prikazuje na različite načine. Nastavnici potiču učenike na svrsishodno planiranje i korištenje slobodnog vremena te na samovrednovanje svog planiranja i mijenjanja ako se pokaže neučinkovitim. Koristi se lentom vremena (vremenskom crtom) u planiranju istraživanja, prezentaciji događaja, planiranju projekata, planiranju učenja i slobodnog vremena i sl. Potrebno je osigurati savremeno sredstvo za orijentaciju u vremenu, ali i sredstva koja su se prije koristila radi poređenja i izvođenja zaključaka o brzini, efikasnosti i jednostavnosti rukovanja (npr. pješčani sat, sunčani sat, mehanički sat, digitalni sat, štoperica i sl.). Tokom učenja i podučavanja potrebno je što više primjenjivati metode aktivnog učenja u kojima

KLJUČNI SADRŽAJI

Ključni sadržaji za ostvarenje ovog odgojno-obrazovnog ishoda su sljedeći:

- Vremenske odrednice i događaji iz prošlosti i
- Vremenska lenta.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE

ISHODA

Vremenska lenta (vremenska crta) je jedno od nastavnih pomagala koje se treba koristiti na nastavi Društva kako bi učenici istraživali i proučavali događaje iz prošlosti i razumjeli vremenski slijed događaja, tj. prošlost i sadašnjost užeg i šireg zavičaja i domovine Bosne i Hercegovine. Preporučuje se da učenik istražuje i prikazuje događaje iz prošlosti svoje domovine, ali i pojedine događaje na globalnom nivou (npr. velika geografska otkrića, rođenja važnih ličnosti-književnika, kompozitora, umjetnika i sl.). Učenici dovode u međudnos prošlost i sadašnjost i neke aspekte života nekad i sad (npr. način gradnje, način odijevanja, način uzgoja životinja, kulturne norme, način ishrane, saobraćaj i sl.). Nakon što savladaju fazu upoređivanja prošlosti i sadašnjosti učenici mogu generirati ideje, tj. predviđati slijed određenih događaja u budućnosti (npr. školovanje djece u budućnosti, saobraćaj u budućnosti, komuniciranje u budućnosti,

KLJUČNI SADRŽAJI

Ključni sadržaji za ostvarenje ovog odgojno-obrazovnog ishoda su sljedeći:

- Prostorne odrednice i orijentacija i
- Savremena sredstva za orijentaciju.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE

ISHODA

Preporučuje se upoznavanje sa modernim sredstvima za orijentaciju (kompas, razne aplikacije na telefonima-navigacija), te praktična upotreba istih prilikom praktičnih vježbi u sklopu izučavanja sadržaja povezanih s ovim odgojno-obrazovnim ishodom. Uočavanje sličnosti i razlika među sredstvima za orijentaciju u prostoru omogućit će učenicima da steknu predstavu o izboru najboljeg i najefikasnijeg sredstva za orijentaciju u prostoru u određenim okolnostima (npr. kompas, mobilna aplikacija za navigaciju, uređaji sa zvučnim signalima i dr.). Preporučuje se što više praktičnih vježbi s ciljem što boljeg ovladavanja korištenjem sredstava za orijentaciju u prostoru. Potrebno je osigurati savremena sredstva za orijentaciju u prostoru, ali i sredstva koja su se prije koristila radi poređenja i izvođenja zaključaka o brzini, efikasnosti i jednostavnosti rukovanja. Učenicima je potrebno predočiti načine na koje se

učenik sudjeljuje u posmatranju i prikupljanju podataka te donošenju zaključaka, ali i praktično smisljeno učenje, učenje putem otkrivanja, servisno učenje kao oblike aktivnog aktivnog, tj. angažiranog učenja. Učenik rezultate može prikazati crtežom, tablično, dijagramom ili ih ponekad samo opisati, a izvori podataka mogu biti i usmeni (npr. od roditelja ili drugih osoba). Na ovaj način se nastavni sadržaji Društva koreliraju s nastavnim sadržajima Matematike vezanim za oblast Prikupljanje podataka. Istraživački pristup potrebno je integrirati u proces učenja i podučavanja na različite načine: od istraživanja u neposrednoj stvarnosti, promatranja, upotrebe simulacija do problemskih zadataka i drugih načina kako bi se poticalo aktivno, istraživačko i iskustveno učenje. Ovaj ishod učenja je povezan sa ishodom B.5.2. unutar oblasti Vrijeme i geografski prostor.

istraživanje svemira i sl.). Nastavnik može potaknuti učenike da izrađuju računarske animacije toka vremena u skladu s njihovim interesovanjima i digitalnim kompetencijama. Kako bi se podsticalo poduzetničko učenje i istraživanje događaja u prošlosti i budućnosti, nastavnici će koristiti projektnu nastavu, provođenje mini-istraživanja sa učenicima, organizirati različite oblike edukativnih radionica i radionica koje doprinose razvoju kreativno-produktivnih radionica. Ovaj ishod učenja se naslanja na ishod B.5.1. i B.5.3. unutar oblasti Vrijeme i geografski prostor.

orijentišu moreplovci, avijatičari, naučnici u svemirskim stanicama i sl.). Zanimljivo bi bilo pojasniti učenicima kako je došlo do velikih geografskih otkrića i koju ulogu su imala sredstva za orijentaciju u prostoru koja su se tada koristila. Tokom učenja i podučavanja nastavnici će primjenjivati metode aktivnog učenja koje usmjeravaju učenike na direktno promatranje, orijentaciju u prostoru, prikupljanje podataka i njihovo grafičko predstavljanje te donošenje zaključaka nakon rješavanja problemskih zadataka koji u svom fokusu imaju orijentaciju u prostoru. Istraživački pristup potrebno je integrirati u proces učenja i podučavanja na različite načine: od istraživanja u neposrednoj stvarnosti, promatranja, upotrebe simulacija do problemskih zadataka i drugih načina kako bi se poticalo aktivno, istraživačko i iskustveno učenje. Ovaj ishod učenja je povezan sa ishodom B.5.2. i B.5.3 unutar oblasti Vrijeme i geografski prostor.

B.5.4

Tumači geografske elemente i sadržaj na globusu i geografskoj karti.

GEO-1.3.3

- Koristi se globusom i geografskom kartom za orijentaciju u prostoru.
- Određuje strane svijeta na geografskoj karti.
- Određuje sjevernu i južnu poluloptu

- planete Zemlje pomoću globusa.
- Prepoznaje i objašnjava elemente i sadržaj predstavljen na geografskoj karti i globusu.
- Koristi se tumačem znakova na karti za uočavanje i prepoznavanje geografskih elemenata.

KLJUČNI SADRŽAJI

Ključni sadržaji za ostvarenje ovog odgojno-obrazovnog ishoda su sljedeći:

- Globus i geografska karta i
- Geografski elementi na globusu i geografskoj karti.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Preporučuje se upoznavanje sa globusom (umanjeni prikaz planete Zemlje) kao i raznim vrstama geografskih karti (npr. karta svijeta, karta Europe, karta Bosne i Hercegovine). Učenici su u nižim razredima usvojili pojmove skica, plan, geografska karta i znanja primjenjivali na geografskoj karti užeg zavičaja (Zeničko-dobojski kanton). Učenici treba da ovladaju vještinama neophodnim za snalaženje na geografskoj karti (npr. određivanje strana svijeta na geografskoj karti, tumačenje kartografskih znakova i sl.). Preporučuje se da svaki učenik ima vlastitu kartu Bosne i Hercegovine kako bi mogao samostalno istraživati sadržaj iste ili paralelno pratiti demonstraciju nastavnika tokom predočavanja određenih elemenata i sadržaja geografske karte. Potrebno je osigurati i savremena nastavna sredstva i pomagala. Za realizaciju pojedinih sadržaja moguće je koristiti sadržaje s interneta (npr. Google Earth). Tokom učenja i podučavanja potrebno je što više primjenjivati metode aktivnog učenja (učenje putem otkrivanja, praktično i smisleno učenje i dr.). Istraživački pristup potrebno je integrirati u proces učenja i poučavanja na različite načine: od istraživanja u neposrednoj stvarnosti, promatranja, upotrebe simulacija do problemskih zadataka i drugih načina kako bi se poticalo aktivno, istraživačko i iskustveno učenje. Ostvarenje ovog ishoda učenja je preduslov za ostvarivanje ishoda iz oblasti C. Bosna i Hercegovina jer učenici treba da teoretska znanja o prirodno-geografskim i društveno-geografskim odlikama Bosne i Hercegovine primijene praktično kroz vježbe snalaženja, demonstracije i orijentacije na geografskoj karti Bosne i Hercegovine.

C
BOSNA I
HERCEGOVINA

C.5.1

Razlikuje i objašnjava prirodno-geografska obilježja BiH.

[GEO-4.3.2](#)

- Razvrstava najznačajnije

C.5.2

Razlikuje i objašnjava društveno-geografska obilježja BiH.

[GEO-4.3.2](#)

- Upoređuje tipove naselja i regija u

C.5.3

Analizira historijski, teritorijalni i demografski razvoj Bosne i Hercegovine.

[GEO-4.3.1](#)

- Opisuje historijski, teritorijalni i

reljefne oblike po nadmorskoj visini, izgledu i uvjetima koje pružaju za život bosanskohercegovačkog stanovništva.

- Pokazuje prostorni razmještaj najznačajnijih reljefnih oblika i reljefnih cjelina Bosne i Hercegovine.
- Navodi najznačajnije tipove klima, biljnih i životinjskih zajednica u Bosni i Hercegovini, njihov prostorni obuhvat i pogodnosti za razvoj privrednih djelatnosti.
- Razvrstava najznačajnije rijeke Bosne i Hercegovine u morski sliv.
- Opisuje osnovne odlike voda u Bosni i Hercegovini i njihov značaj za stanovništvo i razvoj privrednih djelatnosti.

Bosne i Hercegovine.

- Objašnjava razvijenost Bosne i Hercegovine kroz grane privrede.
- Razvrstava grane privrede i njihovu razvijenost u pojedinim dijelovima Bosne i Hercegovine.
- Uočava karakteristike regija u privrednom pogledu.
- Primjenjuje različite izvore da objasni društveno-geografska obilježja Bosne i Hercegovine.
- Objašnjava utjecaj razvijenosti saobraćaja za razvoj pojedinih regija i cjelokupni razvoj Bosne i Hercegovine.

demografski razvoj Bosne i Hercegovine.

- Objašnjava državne simbole Bosne i Hercegovine.
- Analizira državne simbole nastale u različitim historijskim periodima.
- Uočava i opisuje teritorijalni razvoj Bosne i Hercegovine kroz historiju.
- Objašnjava geografski položaj Bosne i Hercegovine na Balkanskom poluotoku i u Evropi.
- Objašnjava demografski razvoj Bosne i Hercegovine i njegov značaj za društvo.
- Analizira i objašnjava strukturu stanovništva Bosne i Hercegovine (spolna, starosna, etnička, religijska, jezička, obrazovna) pozivajući se na rezultate posljednjeg popisa stanovništva.
- Opisuje administrativno – političko uređenje Bosne i Hercegovine.

KLJUČNI SADRŽAJI

Ključni sadržaji za ostvarenje ovog odgojno-obrazovnog ishoda su sljedeći:

- Reljef Bosne i Hercegovine – najznačajniji reljefni oblici i tipovi reljefa – izgled, prostorni razmještaj i značaj;

KLJUČNI SADRŽAJI

Ključni sadržaji za ostvarenje ovog odgojno-obrazovnog ishoda su sljedeći:

- Naselja i regije Bosne i Hercegovine – tipovi naselja, osnovni podaci o većim gradovima BiH;

KLJUČNI SADRŽAJI

Ključni sadržaji za ostvarenje ovog odgojno-obrazovnog ishoda su sljedeći:

- Bosna i Hercegovina i njeno okruženje,
- Položaj Bosne i Hercegovine sada i kroz historiju,
- Stanovništvo Bosne i

- Klima Bosne i Hercegovine – tipovi klima – odlike i prostorni obuhvat i značaj;
- Vode Bosne i Hercegovine – riječni slivovi, riječni sistemi, podzemne vode, jezera i more; Značaj voda.
- Privreda Bosne i Hercegovine – grane privrede, najrazvijeniji centri;
- Saobraćaj – tipovi saobraćaja, prometne komunikacije u Bosni i Hercegovini.
- Hercegovine,
- Važnije ličnosti iz historije BiH i
- Administrativno – političko uređenje Bosne i Hercegovine.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE

ISHODA

Učenici kroz ovu komponentu treba da razumiju kako su se formirali različiti krajolici/prostorni identiteti u Bosni i Hercegovini kao posljedica međusobnih odnosa pojava i procesa te da usvoje prostorni razmještaj različitih prostornih identiteta. (npr. Kako su reljefni, klimatski i hidrološki procesi utjecali na formiranje pojedinih krajolika u Bosni i Hercegovini.). Preporučuje se aktivno učenje i interaktivne metode rada uz koje će se koristiti fotografije, video zapisi, statistički materijali, tematske karte, grafikoni, dijagrami i sl. Poželjno je da se koristi reljefna karta Bosne i Hercegovine, slijepe karte i tematske karte prilikom realizacije sadržaja koji su vezani uz ovaj odgojno-obrazovni ishod. Individualizacijom i diferencijacijom (npr. zadacima na tri nivoa složenosti) učenici će ovladati praktičnim vještinama snalaženja na geografskoj karti Bosne i Hercegovine, tematskoj karti vezanoj za prirodno-geografske odlike i slijepoj karti u koju će unositi prirodno-geografska obilježja Bosne i Hercegovine). Nastavnici

PREPORUKE ZA OSTVARENJE

ISHODA

Za realizaciju ovog odgojno-obrazovnog ishoda nastavnik će koristiti nastavne sadržaje koji se odnose na društveno-geografska obilježja Bosne i Hercegovine. Potrebno je koristiti geografsku kartu kao nastavno sredstvo-izvor znanja za usvajanje novih pojmova, predstava i zakonitosti koje se odnose na ovaj aspekt izučavanja domovine Bosne i Hercegovine. Nastavni sadržaji se trebaju prilagoditi uzrastu i interesima učenika petog razreda osnovne škole i naslanjati na znanja i učenička iskustva koja nose iz nižih razreda a koja se odnose na društveno-geografska obilježja šireg zavičaja (Zeničko-dobojski kanton). Preporučuje se korištenje različitih vrsta nastave (interaktivna nastava, projektna nastava, egzemplarna nastava), a učenje i podučavanje je moguće organizirati kroz primjenu servisnog učenja, aktivnog učenja, kao i tehnika koje podstiču razvoj kritičkog mišljenja (npr. tehnike iz programa Čitanjem i pisanjem do kritičkog mišljenja). Nastavnici koriste različita dvodimenzionalna i trodimenzionalna nastavna sredstva i pomagala, kao i

PREPORUKE ZA OSTVARENJE

ISHODA

Za realizaciju ovog odgojno-obrazovnog ishoda nastavnik će koristiti nastavne sadržaje koji se odnose na historijski, teritorijalni i demografski razvoj Bosne i Hercegovine. Potrebno je koristiti različite historijske i geografsku kartu kao nastavna sredstva-izvor znanja za usvajanje novih pojmova, predstava i zakonitosti koje se odnose na ovaj aspekt izučavanja domovine Bosne i Hercegovine. Nastavni sadržaji se trebaju prilagoditi uzrastu i interesima učenika petog razreda osnovne škole i naslanjati na znanja i učenička iskustva koja nose iz nižih razreda a koja se odnose na historijski, teritorijalni i demografski razvoj šireg zavičaja (Zeničko-dobojski kanton). Preporučuje se korištenje različitih vrsta nastave (interaktivna nastava, projektna nastava, egzemplarna nastava), a učenje i podučavanje je moguće organizirati kroz primjenu servisnog učenja, aktivnog učenja, kao i tehnika koje podstiču razvoj kritičkog mišljenja (npr. tehnike iz programa Čitanjem i pisanjem do kritičkog mišljenja). Nastavnici koriste različita dvodimenzionalna i

pored dvodimenzionalnih nastavnih sredstava i pomagala koriste i multimediju (računar, projektor, pametnu tablu i sl.). Preporučuje se istraživački pristup u nastavi, tj. podučavanju ovih sadržaja, a nastavnik iste sadržaje može realizirati kroz izvanučioničku nastavu (npr. terenska istraživanja različitih krajolika -kraška područja, nizijska, planinska, kotlinska u zavisnosti od mjesta u kojem se škola nalazi). Prilikom organizacije posjeta, izleta i ekskurzija učenici mogu izučavati, pored historijskih i prirodne znamenitosti naše države (npr. vodopadi, kanjoni, izvorišta rijeka, pećine, kraška polja, jezera, planinski vrhovi i dr). Preduslov za ostvarenje ovog ishoda je odgojno-obrazovni ishod B.5.4. iz oblasti Vrijeme i geografski prostor.

digitalne alate i informaciono-komunikacijsku tehnologiju (npr. kompjuter, projektor, multimedija, pametna tabla i sl.). Kako bi se učenici osposobili za praktičnu primjenu znanja u svakodnevnom životu nastavnici mogu potaknuti učenike da samostalno istražuju aspekt društveno-geografskih obilježja Bosne i Hercegovine. Učenici mogu kreirati svoj lapbook i pritom koristiti fotografije, video filmove, slike, prikupiti statističke materijale, tematske karte, grafikone i dijagrame. Učenici mogu kreirati i multimedijalne sadržaje, tj. pripremiti PowerPoint prezentaciju o društveno-geografskim odlikama svoje domovine. Učenike je potrebno osposobiti da kreiraju svoj plan aktivnosti, samostalno organizuju i planiraju svoj rad, primjenjuju teorijska znanja u praksi i sl. Ovaj odgojno-obrazovni ishod je povezan sa ishodima C.5.1. i C.5.3. u okviru oblasti Bosna i Hercegovina.

trodimenzionalna nastavna sredstva i pomagala, kao i digitalne alate i informaciono-komunikacijsku tehnologiju (npr. kompjuter, projektor, multimedija, pametna tabla i sl.). Kako bi se učenici osposobili za praktičnu primjenu znanja u svakodnevnom životu nastavnici mogu potaknuti učenike da samostalno istražuju aspekt historijskog, teritorijalnog i demografskog razvoja Bosne i Hercegovine. Učenici mogu kreirati svoj lapbook i pritom koristiti fotografije, isječke iz štampe, slike, statističke materijale, tematske karte, grafikone i dijagrame. Učenici mogu kreirati i multimedijalne sadržaje, tj. pripremiti PowerPoint prezentaciju o historijskom, teritorijalnom i demografskom razvoju svoje domovine. Kako bi se učenicima približili pojedini fragmenti iz prošlosti, moguće je koristiti dokumentarne filmove i igrane filmove kojima se može zorno (očigledno) prikazati život stanovnika Bosne i Hercegovine kroz vrijeme. Kako bi se što kvalitetnije realizirali sadržaji vezani za ostvarenje ovog odgojno-obrazovnog ishoda potrebno je koristiti i vremensku lentu kao jedno od nastavnih sredstava. Učenike je potrebno osposobiti da kreiraju svoj plan aktivnosti/učenja, samostalno organizuju i planiraju svoj rad, primjenjuju teorijska znanja u praksi i sl. Nastavnik je u obavezi učenicima predočiti statističke podatke s posljednjeg popisa stanovništva u Bosni i Hercegovini i napraviti komparaciju sa prethodnim popisima kako bi učenici shvatili demografski razvoj Bosne i Hercegovine kroz vrijeme. Ovaj odgojno-obrazovni ishod je povezan

C.5.4

**Razlikuje šire zajednice
kojima pripada i
objašnjava razliku između
Europe i Europske unije.**

[GEO-4.3.3 GRO-3.2.1](#)

[GRO-3.2.3](#)

- Navodi prednosti i nedostatke zajednice kojoj pripada i prepoznaje šire zajednice kojima pripada (Evropa).
- Prepoznaje i objašnjava razliku između Evrope i Europske unije.
- Analizira sličnosti i razlike između sebe i vršnjaka u Evropi.
- Opisuje veze i međusobne utjecaje između Evrope i svoje uže i šire zajednice- domovine Bosne i Hercegovine.
- Opisuje zastavu Europske unije.
- Izvodi himnu Europske unije.

KLJUČNI SADRŽAJI

Ključni sadržaji za ostvarenje ovog odgojno-obrazovnog ishoda su sljedeći:

- Europa,
- Europska unija,
- Narodi i zajednice naroda,
- Bosna i Hercegovina na putu ka Europskoj uniji,
- Zastava i himna Europske unije.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Za realizaciju ovog odgojno-obrazovnog ishoda nastavnik će koristiti nastavne sadržaje koji

se odnose na društvene zajednice kojima pojedinac pripada, sadržaje vezane za Europu i Europsku uniju i Bosnu i Hercegovinu koja je na putu da postane članica Europske unije. Bosne i Hercegovine. Potrebno je koristiti različita nastavna sredstva kao izvore znanja za usvajanje novih pojmova, predstava i zakonitosti koje se odnose na ovaj aspekt izučavanja društva. Nastavni sadržaji se trebaju prilagoditi uzrastu i interesima učenika petog razreda osnovne škole i naslanjati na aktuelna dešavanja kada je u pitanju ulazak Bosne i Hercegovine u Europsku uniju. Preporučuje se korištenje različitih vrsta nastave (interaktivna nastava, projektna nastava, egzemplarna nastava), a učenje i podučavanje je moguće organizirati kroz primjenu servisnog učenja, aktivnog učenja, kao i tehnika koje podstiču razvoj kritičkog mišljenja (npr. tehnike iz programa Čitanjem i pisanjem do kritičkog mišljenja). Nastavnici koriste različita dvodimenzionalna i trodimenzionalna nastavna sredstva i pomagala, kao i digitalne alate i informaciono-komunikacijsku tehnologiju (npr. kompjuter, projektor, multimedija, pametna tabla i sl.). Kako bi se učenici osposobili za praktičnu primjenu znanja u svakodnevnom životu nastavnici mogu potaknuti učenike da samostalno istražuju aspekt Bosne i Hercegovine na putu ka Europskoj uniji. Za ove namjene moguće je koristiti i namjenski dizajniran časopis za učenike nižih razreda osnovne škole pod nazivom EU Plačić koji se dostavlja svim osnovnim školama na području Zeničko-dobojskog kantona najmanje jedanput godišnje. Učenici mogu kreirati svoj lapbook i pritom koristiti fotografije, isječke iz štampe, slike, statističke materijale, tematske karte, grafikone i dijagrame. Nastavnici mogu uzeti učešće u E-twinning projektu koji vodi Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje u Bosni i Hercegovini i na taj način omogućiti učenicima da upoznaju svoje vršnjake iz drugih zemalja, npr. zemalja Europske unije. Učenici mogu kreirati i multimedijalne sadržaje, tj. pripremiti PowerPoint prezentaciju o Europi, europskom kontinentu i Europskoj uniji. Kada je u pitanju upoznavanje simbolima Europske unije moguća je korelacija sa nastavom Muzičke/Glazbene kulture i Likovne kulture. Kako bi se učenicima približili aspekti funkcionisanja Europske unije, moguće je koristiti dokumentarne filmove kojima se može zorno (očigledno) prikazati nastanak i razvoj Europske unije te pojedine zemlje članice Europske unije. Kako bi se što kvalitetnije realizirali sadržaji vezani za ostvarenje ovog odgojno-obrazovnog ishoda potrebno je koristiti i vremensku lentu kao jedno od nastavnih sredstava. Učenike je potrebno osposobiti da kreiraju svoj plan aktivnosti/učenja, samostalno organizuju i planiraju svoj rad, primjenjuju teorijska znanja u praksi i sl. Ovaj odgojno-obrazovni ishod je povezan sa ishodima C.5.1., C.5.2. i C.3.3. u okviru oblasti Bosna i Hercegovina.

Učenje i podučavanje

Da bismo ostvarili odgojno-obrazovne ishode i postigli ciljeve koje smo predvidjeli u izučavanju nastavnog predmeta Društvo i da bi učenje bilo efikasno i funkcionalno, važno je da se aktivnosti učenja oslanjaju na prethodna znanja, iskustva i interese učenika. Potrebno je da učenici aktivno sudjeluju u procesu učenja i da mogu uvidjeti povezanost među konceptima koje uče i njihovom primjenom u stvarnim situacijama. Isto tako važno je da učenici imaju mogućnost da uče na različite načine – individualno, u paru/tandemu ili u grupi/timu, te da uz nastavnikovu pomoć primjenjuju teorijska znanja u realizaciji praktičnih zadataka.

Veoma je bitno osmisliti sadržajno primjerene i učeniku zanimljive, otvorene i integrirane metodičke pristupe učenja i podučavanja sa različitim aktivnostima koje potiču interes, daju konkretan smisao onome što se uči i omogućavaju primjenu istog u stvarnim životnim situacijama. Metodički pristup je otvoren onda kada se informacije i podaci upotrebljavaju na različite načine, čime se ukazuje na različite puteve u oblikovanju odgovora na pitanja i rješavanje problema. Ovakav pristup predstavlja integraciju koja uključuje razvoj i primjenu kritičkog mišljenja, razvoj kreativnosti i stvaralaštva, podršku inovativnosti, rješavanje problema i donošenje odluka.

Ukoliko odaberemo adekvatan metodički pristup učenja i podučavanja nastavnih sadržaja Društva, te uključimo različite aktivnosti, kao što su učenje putem otkrivanja, učenje kroz igru, igranje uloga/dramatizacija, rješavanje problema, izrada projekata, izrada vizualnih prikaza, pričanje priča, kreiranje didaktičkih igara, organiziranje posjeta i sl., učenik postaje aktivno uključen u proces učenja, kako u učionici tako i izvan nje, traži odgovore na različita pitanja, razmjenjuje informacije i predstavlja rezultate istraživanja. Na taj način se razvijaju istraživačke vještine, ali i formiraju stavovi o različitim aspektima društvenog života. Funkcionalno učenje je ciklički proces sa različitim etapama na koje se učenik vraća i o kojima ponovno promišlja postavljajući nova pitanja i izgrađujući nova znanja. Ukoliko učenik ima potrebu da postavlja pitanja nastavniku, time može dodatno utjecati na proces učenja i produblivanje konceptualnog razumijevanja pojmova, predstava i zakonitosti o društvenim pojavama i procesima.

U nastavnom predmetu Društvo posebna pažnja posvećena je istraživačkom pristupu, integrisanom u proces podučavanja i učenja, pri čemu učenik opaža i opisuje prirodne i društvene pojave. Učenik objašnjava uočeno, iskustveno, doživljeno ili istraženo, te o tome raspravlja, upoređuje i prikazuje, što doprinosi razvoju jezičko-komunikacijskih kompetencija i kompetencije učiti kako učiti. Na kraju petog razreda učenik je osposobljen za provođenje jednostavnijih istraživanja prirodnih i društvenih pojava, kao i prikupljanje podataka iz različitih izvora informacija. On prikuplja i sistematizuje podatke iz relevantnih izvora prezentirajući ih verbalno ili u pismenoj formi.

Zadatak nastavnika je briga za dobrobit i cjelovit razvoj svakoga učenika, te poštivanje njegovog integriteta i identiteta uz stvaranje sigurnog i poticajnog okruženja za učenje. Njegova odgovornost je organizacija odgojno-obrazovnog procesa, koji uključuje različite metode, tehnike podučavanja i stilove učenja (vizuelni, auditivni, kinestetički), te didaktičko-metodičko oblikovanje nastavnih sadržaja. Dužnost nastavnika je da motivira učenika da uči na smislen način, da razvija učeničke kompetencije, postavlja temelje cjeloživotnog učenja, utječe na razvoj kritičkog i kreativnog mišljenja, osposobljava učenike da rješavaju probleme, te utječe na razvoj životnih vještina, stavova i demokratskih vrijednosti kod učenika.

Tokom učenja i podučavanja nastavnog predmeta Društvo, očekivane odgojno-obrazovne ishode učenja ostvarujemo različitim nastavnim sadržajima, materijalima i izvorima znanja. Veoma je bitno da povezujemo sadržaje nastavnog predmeta sa svakodnevnim životom i onim što će učenici izučavati u višim razredima. Poželjno je također koristiti učenikovo okruženje i predznanja kao važan materijal ili izvor znanja. Korištenje udžbenika treba kombinovati sa internetom, enciklopedijama, dječjim časopisima, aktualnim informacijama iz medija, te češće uključivati saradnju sa muzejima, gradskim bibliotekama, nacionalnim parkovima i slično. Materijali za učenje mogu biti i sredstva neophodna za izvođenje praktičnog rada, vremenska lenta, geografske karte, historijske karte, plakati, prezentacije, kao i predmeti iz neposredne stvarnosti. Pri odabiru izvora znanja i materijala za učenje i podučavanje, nastavnik koristi kako svoju kreativnost, tako i kreativnost učenika.

Okruženje u kojem se odvija proces učenja pobuđuje zanimanje učenika, održava motiviranost za učenje i potiče na aktivnost. Različita okruženja, u učionici i izvan učionice, doprinose bogatstvu iskustava i uspješnosti procesa učenja. S obzirom da učenik najbolje uči u neposrednom okruženju, važno je da se češće primjenjuje nastava izvan učionice, jer se na taj način kod učenika potiče želja za istraživanjem, stvaranjem, razvijaju socijalne kompetencije, te učeniku omogućava informacijsko-komunikacijska povezanost sa drugim zemljama i njihovom načinu života i prostornim uređenjem. Važno je da se učenicima osigura poticajno okruženje za učenje, osjećaj sigurnosti, međusobno povjerenje i uvažavanje što će doprinijeti kvalitetu organizacije odgojno-obrazovnog rada i nivou kvaliteta učeničkih postignuća. U kontekstu digitalnog okruženja nastavu Društva je moguće realizirati i kroz aktuelni eTwinning projekat koji vodi Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, kroz online kolaborativno učenje tokom nastave/učenja, kao i kroz druge interkulturalne i naučne projekte i programe koji omogućavaju podršku razvoju učenika i jačanju ključnih kompetencija i životnih vještina.

Vrijeme podučavanja i učenja određuje nastavnik prema potrebama svojih učenika, vodeći pri tome računa o nadarenim učenicima i učenicima s poteškoćama u psiho-fizičkom razvoju. Nastavnik ima slobodu primijeniti različite načine organizacije rada i učenja kako bi što bolje iskoristio potencijal svih učenika unutar odjeljenja i osigurao uspjeh svakog učenika i razvoj njegovih kompetencija. Veoma je važno detaljno planiranje cjelokupnog procesa, sa jasno određenim ciljevima koji se žele postići, te kontinuirano pratiti napredak svakoga učenika unutar grupe/ odjeljenja na temelju različitih metoda samovrednovanja i vrednovanja.

Važno je da nastavnik prilikom izrade individualnih obrazovnih programa za učenike s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama (učenici sa poteškoćama u psiho-fizičkom razvoju, nadareni učenici), vodi računa o potencijalu učenika, pogotovo kada su u pitanju učenici koji imaju poteškoće u psiho-fizičkom razvoju jer to zahtijeva posebne, individualizirane ciljeve učenja i nivoje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda, obim i sadržaj učenja, strategije i aktivnosti podučavanja kojima se žele ostvariti postavljeni ciljevi, te različite načine vrednovanja i ocjenjivanja ostvarenih postignuća.

Vrednovanje u predmetnom kurikulumu

Budući da proces učenja i podučavanja teče kontinuirano, i proces vrednovanja u nastavnom predmetu Društvo treba biti kontinuiran i redovan tokom cijele školske godine. Vrednovanje naučenog se ostvaruje kroz sistematsko praćenje i provjeravanje novousvojenih znanja, vještina i vrijednosti. Cilj vrednovanja nije samo ocjena, već praćenje napredovanja učenika, njegovog individualnog razvoja, te usmjeravanje i poticanje učenika kako bi postigao maksimalne rezultate prema svojim potencijalima. Važno je da se učenik aktivno uključuje u proces vrednovanja od samoga početka.

Kako bi se objektivno vrednovala učenička postignuća potrebno je kontinuirano praćenje njihovog napredovanja, pri čemu je važna redovna povratna informacija o napredovanju i postignutom uspjehu učenika u odnosu na očekivanja, tj. postavljene ciljeve (ishode učenja). Kada govorimo o praćenju napredovanja i vrednovanju učeničkih postignuća, krajnji rezultat nije ocjena sama po sebi, već dobijanje kvalitetne povratne informacije o rezultatima samog procesa učenja. Trenutno postignuće učenika se kontinuirano uspoređuje s njegovim prethodnim postignućima, a ne s postignućima drugih učenika. Tok i rezultat ovog procesa doprinosi daljnjem razvoju i sazrijevanju ličnosti učenika.

Različitim oblicima, tehnikama i metodama vrednovanja i samovrednovanja postignuća razvija samostalnost i samokontrola učenja. Nastavnik treba da planira vrijeme potrebno za poticanje, usmjeravanje i usklađivanje vrednovanja kroz provjeravanje znanja i usvojenih kompetencija. Moguće je da će učenik na početku ovog procesa imati potrebu za podrškom i vođenjem od strane nastavnika, a kasnije i od svojih vršnjaka, kako bi se dobile željene povratne informacije. Učešće učenika u ovom procesu doprinosi jačanju njihovog samopouzdanja, samoregulaciji učenja i razvoja kompetencije učiti kako učiti. Vrednovanje naučenog uglavnom se primjenjuje kao finalno vrednovanje nivoa usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda u određenom trenutku. Vrednovanje je kriterijsko, što znači da se temelji na unaprijed određenim kriterijima nivoa usvojenosti znanja, vještina i vrijednosti, odnosno odgojno-obrazovnih ishoda.

Pri svakom vrednovanju treba voditi računa o primjeni različitih metoda i tehnika kako bi učenici imali priliku pokazati stečene kompetencije na način na koji to njima najviše odgovara. Osim usmenog i pisanog provjeravanja, nastavnik se može koristiti i opažanjem rada učenika, praktičnim radovima, učeničkim prezentacijama, grafičkim radovima, oblikovanjem, učeničkom mapom (portfolijem) itd. Bez obzira na metodu ili tehniku vrednovanja, važno je voditi računa da pitanja i zadaci postavljeni učenicima budu primjereni uzrastu, kognitivnim nivoima, tj. da budu zastupljeni različiti tipovi zadataka i zadaci različitog nivoa složenosti (osnovni, srednji i napredni nivo). Različitim pristupima i zahtjevima prema učenicima te dopunjavanjem različitih vrsta i izvora podataka o njihovom napredovanju, prikupljaju se kvalitetni i pouzdani dokazi

(pokazatelji) o postignućima učenika.

Kada govorimo o nivou vrednovanja naučenog u nastavnom predmetu Društvo imamo dvije komponente koje vrednujemo:

- a) usvojenost znanja i
- b) istraživačke vještine.

Usvojenost znanja i razvijenost istraživačkih vještina vrednuje se brojčanom ocjenom, bez obzira na metodu kojom su informacije o tome prikupljene. Usvojenost znanja obuhvata znanja svih kognitivnih nivoa koja je učenik stekao u skladu s određenim ishodima definiranim u predmetnom kurikulumu. Kada govorimo o istraživačkim vještinama tu se vrednuju vještine učenika (praćenje njegovih aktivnosti i rezultata tih aktivnosti). Za svako vrednovanje nastavnik izrađuje kriterije i s njima upoznaje učenike ili ih izrađuje zajedno s učenicima. Treba istaknuti da je veoma važno da nastavnik redovno bilježi, opisuje i kontinuirano prati napredovanje učenika (protokoli praćenja, ček-liste i sl.). To je validna povratna informacija, kako učeniku, tako i roditelju i nastavniku o svim aktivnostima učenika, razvoju stavova, procesima učenja, njegovoj saradnji u radu u paru ili grupi, donošenju važnih odluka, vrednovanju i samovrednovanju i dr. Nastavnim predmetom Društvo razvijaju se navike, vrijednosti i stavovi te pozitivan odnos prema sebi, drugima i društvu. Stoga neki od navedenih odgojno-obrazovnih ishoda nisu mjerljivi kao konačan rezultat, ali su jednako važni i zato ih vrednujemo u procesu učenja kroz praćenje učešća učenika u različitim svakodnevnim aktivnostima. Kada je u pitanju zaključna ocjena za učenike na kraju V razreda, ona treba biti odraz njegovih cjelokupnih odgojno-obrazovnih postignuća tokom školske godine, utemeljena na bilješkama o praćenju učenika, ocjenama upisanim u dnevnik rada, te stepenu ostvarenja odgojno-obrazovnih ishoda. Ocjena ne mora biti jednaka aritmetičkoj sredini pojedinačnih ocjena u toku oba polugodišta, posebno ako je učenik pokazao napredak u drugom polugodištu. Zaključnu ocjenu, kako na polugodištu, tako i na kraju školske godine izvode nastavnici koji su realizirali nastavu, uzimajući u obzir sve navedene elemente praćenja i vrednovanja. Nastavnici su u obavezi pratiti propisi kojima se reguliše praćenje napredovanja, vrednovanje i procjenjivanje učenika, te propis vezan za inkluzivno obrazovanje učenika sa poteškoćama u psiho-fizičkom razvoju.

